

7. Стан юридичної освіти в Україні. Аналітичне дослідження за результатами освітніх вимірювань. Київ: Ваіте, 2018. 168 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/03/30/LegalEducationReport-FINAL.pdf>.
8. Nekit K. G. Modern Challenges of Reforming Legal Education in Ukraine. *Наука і освіта*. 2017. № 2. С. 79–83. URL: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-2-15>.

Kuzmenko Iu. V.

REFORMING THE SYSTEM OF LEGAL HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The article highlights the ways of modern reforms of the national legal education system in the context of the modernization of higher education. To achieve this goal, the author posed the following tasks: to analyze the legal documents in the context of the modernization of legal education in Ukraine; to identify current changes in the reform of legal education. The author examined the constructive and negative aspects of introducing the draft law on legal education in life for the domestic market of educational service, and the ways to ensure universal access to the legal profession.

As for the modern reform of the legal education system, it is on the stage of discussion by the Parliament of Ukraine, namely, the draft Law on legal education and general access to the legal profession. This document defines the mechanisms of changing, through the introduction of a standard of legal education and a standard of educational activity for law schools; the introduction of a «through» (master's) programs for training lawyers, focusing on increasing hours for future lawyers to practice; the implementation of the requirement to obtain a diploma in the specialty «Law» only under the condition of protecting the master's work and passing the Barexam (unified state qualification exam) understanding of the «legal professions» of four categories: judge, lawyer, prosecutor, notary; determination of the requirements for access to professional activities in the field of law; creating a system of requirements for assessing the activities of law schools; self-government of law schools; development of principles of legal scientific research.

The new standard of legal education is focused on replacing the knowledge paradigm in line with the implementation of the competency-based approach; the document defines the general and special professional competencies of future lawyers. Transformation processes in the system of legal education are aimed at increasing the quality of the provision of educational services, creating a competitive educational product.

Key words: higher education, legal education, institution of higher education, educational process, reforms, regulatory field, specialists in the field of law and law enforcement, competence, Standard of legal education.

Дата надходження статті: «25» квітня 2019 р.

УДК 378

Мельничук І. М.*

НАУКОВІ ПІДХОДИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ

У статті розглядається доцільність використання наукових підходів у професійній підготовці майбутніх логопедів. Визначено різноаспектні причини виникнення порушень мовлення дитини (фізіологічні, психолого-педагогічні, соціальні), що актуалізують проблему поглибленого аналізу різних наукових підходів до професійної підготовки майбутніх логопедів. Акцентовано увагу на важливості використання компетентнісного підходу в освіті майбутніх фахівців корекційної педагогіки – логопедів. Компетентний логопед повинен виявити й продіагностувати порушення на ранніх етапах психофізичного розвитку дитини, щоб реалізувати програму спеціального навчання, корекції мовлення та реабілітації таких дітей. Установлено, що врахування наукових засад медицини, психології, педагогіки, фізичної реабілітації в підготовці майбутніх логопедів передбачає реалізацію комплексного підходу

*© Мельничук І. М.

на засадах міждисциплінарної інтеграції. Аргументовано значущість особистісно орієнтованого підходу в професійній підготовці майбутніх логопедів, який дає змогу фахівцям організувати диференційоване навчання дітей з порушенням мовлення, оскільки порушення мовлення в дітей має різну етіологію та генезу. Основою праксеологічного підходу є ознайомлення студентів з методологічними й практичними основами логопедії. Підкреслено важливість використання системного наукового підходу, оскільки суб'єктами системи інклюзивного навчання, освітньо-корекційного та реабілітаційного процесу є не лише діти-логопати, а й їхні батьки, педіатри, педагоги, психологи та провідні фахівці в цій галузі – логопеди. Узагальнено, що системний підхід має забезпечити підготовку майбутніх логопедів до створення цілісного спеціального освітнього простору, в умовах якого відбуватиметься корекція мовленнєвих порушень дітей висококваліфікованими фахівцями.

Ключові слова: логопеди, професійна підготовка, наукові підходи, компетентнісний, особистісно орієнтований, комплексний, праксеологічний, системний.

Гармонійний розвиток особистості бере початок з дитячого віку й залежить від багатьох чинників. Особливої уваги й допомоги потребують діти, у яких проявляються певні порушення мовлення. Зазвичай такі зміни виявляються на ранньому етапі вікового розвитку, коли дитина починає розмовляти. Для визначення стратегії оптимальної допомоги таким дітям фахівцю-логопеду необхідно встановити причини мовленнєвого порушення, наприклад, заїкання. Зокрема, до причин заїкання відносять фізіологічні (зумовлені спадковою схильністю, пологовою травмою, захворюваннями нервової системи, або виникають після захворювань, що вражають безпосередньо мовленнєві органи (ніс, гортань або глотку), чи на тлі попереднього перенесення таких захворювань, як рахіт, кір, коклюш). Таким чином, фахівець-логопед повинен мати відповідні медичні знання. Соціальними причинами є надмірна суворість батьків чи неналежна увага з боку батьків до мовленнєвих проблем дитини, або навпаки – надмірне перевантаження, що не відповідає віку дитини (наприклад, одночасне вивчення кількох мов), чи навмисне копіювання мовлення дитини, яка заїкається, що може спричинити виникнення порушень мовлення навіть у здорових дітей. Відповідно логопедична допомога фахівця базується на знанні основ соціальної педагогіки. Часто причинами порушення в мовленні дитини є психологічні чинники, зумовлені емоційним станом (переляк, дитячі страхи (боязнь темряви, гучних звуків, покарання), раптове психоемоційне потрясіння тощо). Відтак у підготовці майбутніх логопедів необхідно враховувати й основи психології, зокрема педагогічної та вікової.

Отже, різноаспектні причини виникнення порушень мовлення дитини актуалізують проблему різнобічної підготовки майбутніх логопедів, які покликані враховувати у своїй професійній діяльності різні наукові підходи (системний, комплексний, особистісно орієнтований, праксеологічний, технологічний тощо), принципи, закономірності вікового розвитку особистості. Окреслені проблеми потребують поглибленого аналізу наукових підходів до професійної підготовки майбутніх логопедів.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, свідчить, що особливості професійної діяльності фахівця-логопеда, до якої потрібно готувати студентів, вивчали Л. Волкова, Ю. Пінчук, Л. Федорович М. Шеремет та ін. Дослідники аналізували різні аспекти професійної підготовки фахівців-логопедів у напрямі формування професійної компетентності вчителів-логопедів (Н. Савінова [5]), яку визначали однією з умов ефективної організації корекційно-розвивального процесу в закладі дошкільної освіти (Л. Стахова [6]); обґрунтовували теоретичні та методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (І. Демченко [2]); використовували методику соціально-педагогічного супроводу учнів із обмеженими можливостями в процесі здобуття середньої освіти (Н. Колодна [4]); обґрунтовували методологічні засади підготовки

майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти (Л. Черніченко [8]) та ін. Проте проблема визначення й узагальнення оптимальних наукових підходів до професійної підготовки майбутніх логопедів потребує поглибленого дослідження.

Метою статті є характеристика наукових підходів до професійної підготовки майбутніх логопедів.

Організація кваліфікованого корекційно-освітнього процесу для осіб, у яких проявляється порушення мовлення, залежить від фахівців-логопедів. Вони покликані виявити, установити й продіагностувати порушення на ранніх етапах психофізичного розвитку дитини, щоб реалізувати програму спеціального навчання, корекції мовлення та реабілітації таких дітей на засадах різних наукових підходів, тому фахівець-логопед покликаний виявляти високий рівень професійної компетентності, позаяк від його кваліфікованої допомоги залежить результативність соціалізації та навчання дітей-логопатів і надання консультативної допомоги їхнім батькам.

Одним із засадничих наукових підходів до професійної підготовки майбутніх логопедів дослідники визначають *компетентнісний* підхід [5; 6]. На думку Л. Стахової, потребує пильної уваги завдання відповідності професійної компетентності логопедів сучасним вимогам суспільства та освіти. Дослідниця підкреслює, що робота фахівця-логопеда передбачає організацію спеціальних умов з метою розвитку особистості або відновлення здатності особи з вадами мовлення брати участь в активній соціальній діяльності [6]. Акцентуючи увагу на важливості використання компетентнісного підходу в освіті майбутніх фахівців корекційної педагогіки, авторка виокремлює чотири групи вимог, які висуваються до професійної компетентності логопедів: з боку суспільства, системи освіти, самого фахівця-логопеда до себе й до споживачів освітніх послуг. Сукупність окреслених вимог зумовлюється соціальним замовленням на професійно компетентного вчителя-логопеда.

Важливим науковим підходом у підготовці майбутніх логопедів є *комплексний*, який реалізується на засадах міждисциплінарної інтеграції. Використовується комплексне вивчення багатьох дисциплін майбутніми логопедами з метою врахування наукових засад медицини, психології, педагогіки, фізичної реабілітації тощо. Наприклад, логопеди покликані знати, що заїкання (у медичній термінології позначається як логоневроз) перешкоджає налагодженню оптимальної міжособистісної комунікації, що є причиною виникнення психологічних і педагогічних проблем, ускладнює соціалізацію особистості тощо. Використання міждисциплінарної інтеграції в професійній підготовці майбутніх логопедів дає змогу студентам дійти висновку, що проблеми з порушенням мовлення можуть виникати як наслідок невиявленого порушення слуху (медична проблема), інтелекту та емоційно-комунікативної сфери (психолого-педагогічна проблема), потребують зменшення судом м'язів, які вражають мовленнєвий апарат (цього можна досягти за допомогою фізичної реабілітації й систематичних тренувань, адже головним органом мовлення є язик, який складається з м'язів, і його, як і інші м'язи тіла, потрібно тренувати).

Позаяк порушення мовлення в дітей має різну етіологію та генезу, відтак особливої значущості в професійній підготовці майбутніх логопедів набуває *особистісно орієнтований* підхід, який дає змогу фахівцям організувати диференційоване навчання дітей з порушенням мовлення. Адже в кожній дитини може виявлятися різний рівень порушень психофізичного розвитку, що залежить від різних причин (вплив на організм зовнішніх (екзогенних) або внутрішніх (ендогенних) шкідливих чинників, які зумовлюють особливості змін у мовленні дитини), тому майбутні логопеди повинні враховувати, що однією з основних ознак повноцінного психічного розвитку особистості є освоєння мовлення, яке починається з першого вимовленого слова, першого зв'язного висловлювання. Адже саме такі ознаки є важливими віхами в дорослішанні кожної дитини й головною ознакою її повноцінного психічного розвитку, тому в професійній

підготовці майбутніх логопедів необхідно зорієнтовувати студентів на розробку індивідуальної стратегії корекції порушень мовлення в розвитку кожної дитини.

Основою *праксеологічного* підходу є не лише ознайомлення студентів з теоретичними та методологічними, а й з практичними основами логопедії. Зокрема, сформовані в студентів знання про закономірності та особливості онтогенезу дітей з порушенням мовлення; причини, механізми, структуру й симптоматику змін у мовленні; причини й класифікацію мовленнєвих порушень та рівнів їхніх проявів реалізуються в практичних аспектах цілеспрямованого використання засобів логопедичної діагностики й корекції для надання правильної, компетентної логопедичної допомоги таким дітям. Наприклад, знання класифікаційних ознак порушень мовлення в дітей спрямовує студентів на вибір оптимальних форм, методів і способів професійних дій та розширення практичних умінь і навичок надання необхідної допомоги дітям з особливостями психофізичного розвитку та порушеннями мовлення. Відтак у студентів розвивається професійна компетентність і формується науковий інтерес до проблем логопедії, усвідомлене розуміння специфіки психолого-педагогічної професійної діяльності, вибір оптимальних стратегій роботи за фахом.

Таким чином, *праксеологічний* підхід інтегрується з діяльнісним і базується на сформованій професійній компетентності майбутніх логопедів. Компетентний фахівець-логопед покликаний чітко встановити діагноз дитини, яка має певні прояви порушень мовлення. Інколи дітям ставлять діагноз ЗРМ (затримка розвитку мовлення), якщо вони не вміють читати в 5 років, не знають базової іноземної мови, ідучи до школи тощо, що не може бути проявом логопатії. Адже окремі відділи головного мозку, що відповідають за різні вміння, формуються індивідуально, у різний час у дівчаток і хлопчиків, що потребує особистісно орієнтованого підходу в роботі логопеда.

Розробка системи професійної підготовки майбутніх логопедів передбачає використання *системного* наукового підходу, оскільки суб'єктами системи інклюзивного навчання, освітньо-корекційного та реабілітаційного процесу є не лише діти-логопати, а й їхні батьки, педіатри, педагоги, психологи та провідні фахівці в цій галузі – логопеди). Доречно враховувати в процесі реалізації системного підходу й інші охарактеризовані наукові підходи, що засвідчить цілісність освітнього процесу.

Науковці стверджують, що реалізація системи диференційованої логокорекції мовленнєвої діяльності в дітей дошкільного віку з порушенням мовлення має забезпечити створення цілісного спеціального освітнього простору, в умовах якого відбуватиметься корекція мовленнєвих порушень висококваліфікованими фахівцями. Вирішення завдань диференційованої логокорекції мовленнєвої діяльності в логопатів забезпечує об'єднання всіх напрямів процесу супроводу (діагностичного, психолого-педагогічного, сімейного) у закладах освіти, спрямованих на індивідуально орієнтовану корекцію вчителями-логопедами порушень мовленнєвої діяльності, а також навчання й виховання дитини [5, с. 164].

Реалізація системного підходу базується на принципах оновлення професійної підготовки майбутніх логопедів. Зокрема, визначаючи концептуальні засади підготовки майбутніх логопедів до роботи з дітьми раннього віку, Л. Федорович окреслює такі важливі принципи: *гуманістичних цінностей та реалізації прав людини, демократичності, особистісної зорієнтованості* професійної підготовки майбутніх логопедів як системи розвитку їхньої індивідуальності, згідно з яким перевага в педагогічному процесі надається розвитку особистісних якостей; *науковості*, що зумовлює розробку теоретико-методологічних основ професійної підготовки логопедів; *інтегративності* видів знань (психологічних, педагогічних, медичних тощо), що передбачає врахування методологічного знання про професійну підготовку майбутнього логопеда; *врахування когнітивних стилів студентів; контекстного навчання; міжвідомчої інтеграції та соціального партнерства*, що сприяє координацію дій різних відомств, соціальних

інститутів, служб з метою оптимізації процесу освітньої інтеграції осіб з порушеннями мовлення [7, с. 287].

Звичайно, поданий перелік наукових підходів не повний. Дослідники аргументують доцільність використання інших підходів:

– *соціокультурного*, який полягає в тому, що освітнє середовище розглядається як соціокультурне [там само, с. 288];

– сучасного *диференційованого* підходу до корекції порушень розвитку, що передбачає диференційовану, корекційно-спрямовану профілактику; урахування типологічних відмінностей у мовленнєвому та психічному розвитку; перспективне орієнтування на потенційні можливості дітей з обмеженими можливостями здоров'я [5, с. 164];

– *соціально-педагогічного* підходу, що спрямовується на підготовку майбутніх логопедів до роботи з батьками дітей з порушенням мовлення (орієнтація батьків на спільні заняття з такими дітьми: ліплення з пластиліну, тіста, глини; масаж рук олівцями, дрібними предметами (гречка, рис, горох, пісок та ін.), малювання, конструювання, що може знижувати вірогідність потреби в допомозі логопеда);

– *технологічного* підходу, оскільки для корекційно-розвиткової роботи з дітьми зі складними порушеннями мовлення фахівці-логопеди можуть використовувати педагогічні технології, основою яких є активна міжособистісна взаємодія (наприклад, інтерактивні технології, дидактичні ігри, тренінги). Майбутні логопеди в процесі професійної підготовки можуть апробувати такі інтерактивні вправи [1; 3], які зможуть використовувати на заняттях з дітьми-логопатами.

Таким чином, оптимізація професійної підготовки майбутніх логопедів має наукове підґрунтя й базується на реалізації багатьох наукових підходів, які охарактеризовані в статті: *компетентнісного*, що передбачає підготовку висококваліфікованого фахівця-логопеда; *комплексного*, який реалізується на засадах міждисциплінарної інтеграції; *особистісно орієнтованого*, який сприяє організації диференційованого навчання дітей із порушенням мовлення; *праксеологічного*, в основі якого – опанування студентами практичних умінь і навичок цілеспрямованого використання засобів логопедичної діагностики й корекції для надання правильної, компетентної логопедичної допомоги дітям із порушеннями мовлення; *системного*, який має забезпечити підготовку майбутніх логопедів до створення цілісного спеціального освітнього простору, в умовах якого відбуватиметься корекція мовленнєвих порушень дітей висококваліфікованими фахівцями.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо в розробленні методики реалізації визначених наукових підходів, необхідних для формування професійної компетентності майбутніх фахівців-логопедів. Розроблену методику можуть використовувати у своїй професійній діяльності вчителі-логопеди, реабілітологи, лікарі, батьки для роботи з дітьми, які мають порушення мовлення.

Література:

1. Артикуляционная гимнастика. URL: <https://logopedmaster.ru/index.php/blank-fvsw6>.
2. Демченко І. І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04, 13.00.03. Умань, 2016. 46 с.
3. Інтерактивні ігри на логопедичних заняттях. URL: <http://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11>.
4. Колодная Н. А. Социально-педагогическое сопровождение учащихся с ограниченными возможностями в процессе получения среднего образования. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 14(225). Ч. III. С. 62-70.
5. Савінова Н. Актуальні проблеми формування професійної компетентності вчителів-логопедів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 9. (Ч. 1). С. 162-169.

6. Стахова Л. Л. Розвиток професійної компетентності учителя-логопеда закладу дошкільної освіти як умова ефективної організації корекційно-розвивального процесу. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2018. Випуск № 10. URL: <http://aqce.com.ua/vipusk-n10-2018/stahova-ll-rozvitok-profesijnoi-kompetentnosti-uchitelja-logopeda.html>.
7. Федорович Л. О. Концептуальні засади підготовки логопеда до роботи з дітьми раннього віку у вищих навчальних закладах в умовах інтеграції в Європейський освітній простір. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2012. Вип. 21. С. 286-290. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2012_21_74.
8. Черніченко Л. А. Методологічні засади підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 1(92). С. 144-149.

Melnychuk I. M.

SCIENTIFIC APPROACHES IN TRAINING FUTURE SPEECH THERAPISTS

The article deals with the expediency of using scientific approaches in professional training future speech therapists. The various aspects of a child's speech disorders (physiological, psychological and pedagogical, social) that actualize the problem of deep analysis of various scientific approaches to vocational training future speech therapists have been defined. The emphasis has been placed on the importance of using competence approach in the education of future specialists in correctional pedagogy – the speech therapists. A competitive speech therapist should detect and diagnose disorders in the early stages of the child's psychophysical development to realize the program of special study, correction of speech and rehabilitation of such children. It has been established that taking into account scientific principles of medicine, psychology, pedagogy, physical rehabilitation in training future speech therapists provides a realization of complex approach on the basis of interdisciplinary integration. The significance of personally oriented approach in vocational training future speech therapists, which gives the opportunity to specialists to organize differentiated education of children with speech disorders, such as children's speech disorders have different etymology and genesis, has been argued. The basis of praxeological approach is acquainting students with the methodological and practical basics of speech therapy. It has been emphasized the importance of using systemic scientific approach, such as subjects of the system of inclusive education, educational-correction and rehabilitation process is not just children with speech disorders, but also their parents, pediatricians, teachers, psychologists and leading experts in this field – speech therapists. It has been generalized that the systemic approach has to ensure the preparation of future speech therapists to the creation of coherent special educational space, under conditions of which the correction of speech disorders of children by highly qualified specialists will take place.

Key words: speech therapists, vocational training, scientific approaches, competence, personally oriented, complex, praxeological, systemic.

Дата надходження статті: «27» квітня 2019 р.

УДК 371.315:614.8

Шмалей С. В.*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕВНОЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Розвиток морської освіти детермінується перетвореннями в галузі професійної компетентності відповідно до міжнародних конвенцій. Реалізація системи неперевної морської освіти базується на єдності принципів: включення вищої морської освіти у світову освітню систему; створення гнучких освітніх структур для підготовки морських фахівців різної кваліфікації; свобода освітнього й професійного самовизначення; домінування

*© Шмалей С. В.